

ÜRETİLMİŞ BİLGİLERİN PAYLAŞILMASINA İHTİYAÇ VAR

Prof. Dr. Aydın UĞUR

Bilgi Üniversitesi öğretim üyesi (eski rektörü)

Hiç şüphe yok ki üniversite, uygarlığın damıtılmış en güzel özü. İnsanlık kendini aşmak üzere ne kadar fikir, düşünce, enerji koydu ise, o gelmiş üniversite formunun içinde billurlaşmış. O bakımdan herhalde üniversite, insanlığın güzel bir yaratısı, ona kuşku yok. Ama başka kuşukular var...

Üniversite hocası iki şeyi aynı anda bünyesinde barındırıyor. Bir kere mesleği dolayısıyla çok yenilikçi. Çünkü araştırma dediğiniz, her gün bir ezber bozmayı gerektiriyor. Her yeni araştırma o konudaki belirlenmiş şeylerin kırılması, yenisinin gelmesi demek. Dolayısıyla ezber bozmak üniversite öğretim üyesinin, daha doğrusu araştırmacının gündelik işi.

O bakımdan müthiş yeniliğe açık bir yaratık, ama yaşam tarzı ve mensup olduğu gelir katmanı dolayısıyla da fena halde tutucu. O bakımdan tutuculukla yeniciliğin harmanlandığı az örneği görülür 'bir yaratık' üniversite hocası. Bunu en iyi rektörler bilir.

TOPLUMLAR GELECEKLERİNİ EMANET EDİYORLAR

Mesela tutuculuk denince ben ne anlıyorum? Kurumsal tutuculuk. Yani memleketin diğer alanlarındaki değişikliklerine dokunmamak çünkü bu daha akıllıca. Diğer Prof. Dr. Tosun Terzioğlu'nun da dediği gibi, insanlar bizlere çocuklarını emanet ediyor. Tabii çocuklarını emanet ederken, aslında toplumlar bize geleceklerini emanet ediyor.

Şimdi geleceği emanet, iki kat sorumluluğu içeriyor. Lakin gidişat ve üniversitelerden beklenenlere baktığımızda, gelen talepler toplumun kendini ayağından vurması doğrultusundaymiş gibi gözüküyor. Bu kadar abartılı bir şekilde ifade edilmesi hoş olmayabilir ama izin verin, ben "üniversite bitti" diyeyim. "Evet, üniversite bitti!"

Peki, üniversite bitti, biz ne olacağız, işsiz mi kalacağız hep birlikte? Hayır, elbette kalmayacağız. Bitmeyen bitmeyecek olan bir şey var; toplumların yeni bilgiye olan ihtiyacı. Üretilmiş bilgilerin paylaşılmasına ihtiyaç var. Üniversite bu işi bin yıl boyunca mükemmel götürmüş bir formdan, bir pratikten ibaret.

DÜNYANIN YÜZDE 40'I İŞ, 10'U MESLEK DEĞİŞTİRİYOR

Üniversite üç şey yapar. Bunlardan ilki çocuklara öğrenmeyi öğretir. En önemli iş. Harvard Üniversitesi'nin eski rektörü Derek Bok'un okuduğum bir kitabı var. Orada diyor ki, "anketler yaptım, konuştum. Herkesin zikrettiği temel beklenti, fikrini yalın ve açıklıkla ifade edebilmek." Şimdi bu söylendiği zaman kolay gibi geliyor. Oysa dünyanın belki en meşakkatli işi, çocuklarımıza fikrini yalın ve açıklıkla ifade edebilme becerisini kazandırmak.

İkincisi de hiç şüphe yok eleştirel düşünceyi kazandırmak. "Eleştirel düşünme nedir?" dediğiniz zaman; herhangi bir konuyu bir bağlamın içine oturtmayı becermektir. Yani herhangi bir durumu kavramsallaştırmayı becerebilmek. Önünüze gelen her öneri, her söz, her kurama karşı bir mesafe, kuşku mesafesi koyabilmek. "Öyle mi acaba?" diye bakmak.

Üçüncüsü, hiç şüphe yok ki, düşünme cesareti göstermek. Kısaca bu tek boyutlu değil, hepsi birbiriyle ilintili. Bunlar aslında beş C harfinden oluşuyor: 'Contextualisation, conceptualisation, critical distance, courage ve complexity.' (Bağlamlama, kavramlaştırma, eleştirel uzaklık, cesaret ve karmaşıklık). Bunlar niye önemli çünkü dünyada nüfusun yüzde 40'ı iş, yüzde 10'u da meslek değiştiriyor ABD'de. Meslek değiştirdiğinizde zeminde bir de dünya değişiyor. Yani inanılmaz derecede hızlı bir değişim var.

ESNEYEN BİLGİ VERMELİ

İletişim fakültesinde öğrettiğiniz bazı teknolojik bilgiler, bir bakarsınız çocuklar mezun olurlarken kalkmışır teknolojiden. Dolayısıyla mesele bir enformasyon değil, formasyondur derim. O formasyonu verirken de demin saydığım becerileri kazandırırmanız, o değişen dünyaya çocuk ayak uydurabilir.

Ama o becerileri kazandırmazsanız problem çözemez, değişen dünyanın farkına varamaz ve artı, başına geleni de ifade edemez. Mesleki donanımı bundan sonra kazandırmalı. Dolayısıyla düşünülenin tersine, sıralamada mesleki donanım kazandırmayı en sona koyuyorum. Bir de hani kâmil yurttaşın bir adım ötesinde, kişinin de farkına varmamız gerektiğini düşünüyorum.

Biz çocuklara belli bir donanım kazandırıyoruz ama zaten onlar kazandıkları meslekte kalmıyor, başka alana yöneliyor. Eğer belirli bir problem çözme becerisiyle donanmadıysa da bir tek yere mahkum kalıyor. Yani semerci sadece semercilik biliyorsa, semere ihtiyaç kalmadığı zaman semerciye de ihtiyaç kalmıyor. Dolayısıyla esneyen bilgi vermek çok önemli.

DİLERİM, ÜNİVERSİTELER İSVİÇRE ÇAKISI OLABİLİR

Bakın benim gözümde bunu anlatmak için en iyi örnek İsviçre çakıları. Bilmiyorum, yeni İsviçre çakılarını gördünüz mü? Kartvizit boyutunda. Bildiğimiz çakının ne kadar fonksiyonu varsa, hepsi o, ince iki kartvizit kalınlığında. Bıçak var, kalem var, makas var, büyüteç var, Flash driver var, ışık var vesaire.

Bu artık bir çakı değil, ama eskisi ne görev üstleniyor idi ise işlev olarak onların çok önemli bir kısmını üstleniyor. Dilerim, üniversite de bu işi başarabilir ve İsviçre çakısı gibi olabilir. Yani çakı nasıl yavaş yavaş kullanımda erozyona uğradıysa, üniversite de girdiği bu erozyon sürecini başarıyla tamamlar.

Ama üniversite, biraz önce söylediğim yenilikçiliğe sahip tutkuyu da, bu yeni formu da kendisi çıkaracak. Üniversite, kendi içinde üretmezse toplum üretecektir. Çünkü toplumun bu bilgiye ve bilginin paylaşımına ihtiyacı var.

Düşünüyorum, hakikaten başımıza gelen yeni durumun öyküsü neredeyse 1960'lara kadar falan götürülebilir. Mesela benim annemlerin zamanında, "ben şu fakülteye gireceğim" dermişsiniz, "buyurun" derlermiş. Yani bu kadar basitmiş. Şimdi öyle değil.

BİR YATKINLIK İNSANI OLUYORLAR

Eğitimleri birkaç bölüme ayırmak lazım. Örneğin mimarlık, hukuk, mühendislik gibi bazı disiplinler var ki bunlar birer meslek. Bu zaten böyle olduğu için bunların odaları var. Ancak bunun dışında kalanlar meslek değil. Felsefe bölümünden mezun olan filozof olmadığı gibi, edebiyat bölümünden mezun olan da edebiyatçı olmuyor. Aynı şekilde tarih bölümünden mezun olan da tarihçi.

Peki ne oluyor? O alanlarda başkalarına kıyasla daha çabuk sonuç alacak olan, önemli bir donanımla çıkmış 'bir yatkinlik insanı' oluyor.

Üniversiteler topluyla iç içe olmak zorunda. Topluma hizmet diye adlandırılan bazı sosyal meselelerin çözümünde yol göstermenin yanı sıra, üniversiteler piyasanın ihtiyaçlarına da bence kayıtsız kalmamak zorunda.

Lakin orada ince bir denge var. Piyasaya açılan üniversitenin piyasayı ikna edebilmesi lazım. Piyasanın da, o kendi kısa pazarında, o kendi kısa vadeli, kısa erimli bakışının ötesinde bir şeyler olabileceğine ve bunun üniversite tarafından gelebileceğine dair bir inancı olması lazım.

Eğer yeni hayat, o 10 yıllık kısa vadeli talepleri için, üniversitelerin düzenlenmesini arzu ediyorsa, bence toplum o şekilde kendini ayağından vurur. Bu da hem üniversiteye haksızlık hem de toplumun kendisine büyük bir ihanet olur.

O yıllardan sonra müthiş bir nüfus patlaması oldu ve kitle üniversitesi denilen şey ortaya çıktı. Bu 70'lerle birlikte aldı başını gitti. Bunun da getirdiği iki üç sonuç var. Bunlardan ilki, kamu imkanlarının, bu kadar hızla büyüyen talebi yanıtlamayı üstlenememesi.

Bu da para yetmediği için piyasaya ayak uydurmayı gerektirdi. Piyasaya ayak uydurmanın bir sonucu olarak da bana sorarsanız, üniversiteyi üç yıla indirme meselesi gündeme geldi. Avrupa'da, asıl tavsiye edilen, yani dört-beş yıllık üniversite eğitimi bırakılıp üç yıllık bir eğitim oturtulmak isteniyor.

DÖNÜŞÜM; EĞİTİM GELİRLERİNİN YÜKSELMESİNDEN

Master'ı iki, doktora'yı da üç yıla çıkarmak öngörülüyor. Üniversite eğitiminin üç yıla indirilmesinin gerisinde, aslında bir dönüşüm de var. O da refah devleti ile birlikte, özellikle Avrupa'daki geniş kitlelerin eğitim gelirlerinin yükselmesi.

Sanayinin ihtiyacı olan el emeğinin yani asgari eğitim düzeyinin de artık lise değil, üniversite olmaya başlaması. Çalıştıracağı herkes mühendis olmayacak belki ama, diğerleri de bildiğimiz işçi olmayacak. O kişi üniversite mezunu ya da lise mezunu olacak, bilgisayar işlerinden anlayacak vesaire. Ondan sonra master bunun üstüne gelecek.